

REPUBLIKA HRVATSKA
PUČKI PRAVOBRANITELJ

Broj: P.P.R.-25-23-75717-39-23
Zagreb, 29. svibanj 2017.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina
mr. sc. Branko Sočanac,
ovlašten za obavljanje poslova ravnatelja

PREDMET: Javno savjetovanje o nacrtima Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2022. godine i Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2019. godine
- mišljenje, dostavlja se

Poštovani gospodine Sočanac,

vezano uz nacrt Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2022. godine i Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2019. godine, kao središnje tijelo nadležno sa suzbijanje diskriminacije u Republici Hrvatskoj, dostavljamo Vam sljedeće komentare.

Vezano uz nacrt Nacionalnog plana i tekst koji se odnosi područje Rada i zapošljavanja (4.1), predlažemo u prvu rečenicu dodati „*prema izvješćima pučkog pravobranitelja*“.

Nadalje, prvi odlomak u istom poglavlju uključuje podatke iz istraživanja iz 2012. godine „*Prema podacima iz Istraživanja o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije, koje je u 2012. proveo pučki pravobranitelj, četvrtina ispitanika je navela kako su bili diskriminirani u posljednjih pet godina, a od njih je čak polovica navela područje rada i zapošljavanja kao ono u kojemu su doživjeli diskriminaciju.*“ Kako bi podaci na koje se poziva u nacrtu Nacionalnog plana bili što recentniji, predlažemo iste zamijeniti s podacima iz istraživanja koje smo proveli u 2016. godini, a koji pokazuju kako petina

ispitanika tvrdi kako su doživjeli diskriminaciju jednom ili više puta u proteklih pet godina, većina u području rada i zapošljavanja.

Nakon rečenice „*Nakon spolne, slijede iskustva etničke i diskriminacije na temelju nacionalne pripadnosti (u tom kontekstu najčešće govorimo o pripadnicima srpske i romske nacionalne manjine)*...“ predložimo dodati rečenicu koja se odnosi i na prepreke s kojima se susreću pripadnici nacionalnih manjina pri zapošljavanju: „*Pripadnici nacionalnih manjina susreću se s i diskriminacijom koja nije uvijek posljedica poslovne politike poslodavca, već osobnih stavova pojedinaca, poput animoziteta prema određenim nacionalnim manjinama, zbog čega ju je još teže dokazati i protiv nje se boriti. Iako je nesporna odgovornost poslodavaca za postupke njihovih zaposlenika na radu i u vezi s radom, razumljivo je da poslodavac s više stotina ili tisuća zaposlenika ne može biti svjestan svakog njihovog postupka. Stoga je nužno provoditi aktivnosti osvještavanja poslodavaca o internim problemima, njihovoj identifikaciji, rješavanju te prevenciji budućih slučajeva diskriminacije. Pri tome je edukacija radnika, posebice onih koji rade u ljudskim resursima, o prepoznavanju i suzbijanju diskriminacije, jedan od ključnih instrumenata prevladavanja ovakvih situacija.*“

Vežano uz Cilj 2. i Pokazatelj učinka: smanjena diskriminacija u području rada i zapošljavanja, ističemo kako trenutno predloženi pokazatelji učinka izdvajaju neke kategorije kao dodatno ranjive, odnosno navode se sljedeće kategorije „*trudnice i samohrani roditelji, žene fertile dobi, starije osobe i pripadnici nacionalnih manjina*“, iako one sve nisu prepoznate u tekstu opisa problema koji prethodi formulaciji ciljeva (kao npr. trudnice i samohrani roditelji, žene fertile dobi). Pritom, među pokazateljima učinka nema navedenih onih skupina koje su u tekstu identificirane kao posebno ranjive (npr. osobe s invaliditetom, LGBT osobe), pa predložimo da se to uskladi.

Nadalje, predložimo da se kod Cilja 2. briše kao jedna od polaznih vrijednosti i kao jedan od izvora podataka „*budući Ured pravobranitelja za starije osobe*“, jer ne postoji odluka o osnivanju tog ureda, a zaštita od diskriminacije na temelju dobi je u mandatu pučkog pravobranitelja.

Vežano uz područje 4.2. Obrazovanje, znanost i sport ističemo kako je u trenutnom prijedlogu Nacionalnog plana izbrisana kurikularna reforma, te su podaci za provedbu građanskog odgoja i obrazovanja zastarjeli. Sukladno tome, predložimo unijeti podatke za školsku godinu 2016/2017, kao i rezultate eksperimentalne provedbe izbornog predmeta građanskog odgoja i obrazovanja u VIII razredu. Također, predložimo da se u tekstu Nacionalnog plana unese rečenica o važnosti toga predmeta.

Vežano uz rečenice „*Upravo se jedna od prvih presuda u skladu sa Zakonom o suzbijanju diskriminacije odnosila na nemogućnost ostvarivanja stručne prakse za dvije učenice koje su bile pripadnice romske nacionalne manjine. Potrebna su daljnja istraživanja kako bi se utvrdilo koji su uzroci ovih pojava i imaju li veze s diskriminacijom.*“, predložimo brisati zadnji dio druge rečenice „*imaju li veze s diskriminacijom*“, odnosno predložimo da druga rečenica glasi „*Potrebna su daljnja istraživanja kako bi se utvrdilo koji su uzroci ovih pojava.*“ Naime, u konkretnoj presudi na koju se poziva prva rečenica sudskim je putem potvrđeno da se radilo upravo o diskriminaciji ovih djevojčica zato jer su Romkinje.

Nadalje, s obzirom da se situacija oko sadržaja u udžbenicima nije promijenila u odnosu na nacrt Nacionalnog plana zaštite od diskriminacije 2016. – 2021. godine, predložimo da se u nacrt Nacionalnog plana ponovno uključi i dio koji se odnosi na sadržaje udžbenika:

„Određene skupine učenika u školama diskriminirane su kurikulumom u vidu sadržaja koji se prenosi (ili ne prenosi) u školama. Ovdje ponovno možemo govoriti o učenicima trogodišnjih strukovnih škola – za učenike tih škola nastavak školovanja na višim razinama teško je ostvariv jer se od njih očekuje polaganje razlikovnih ispita kao i priprema za maturu. Možemo govoriti i o diskriminaciji u nastavnim materijalima u školama općenito¹.

Tiču se rodni stereotipa koji se perpetuiraju u udžbenicima² te „tišinama“ u nastavnim materijalima koje uključuju primjerice izostanak prikazivanja istospolnih zajednica³ ili pak njihovo negativno prikazivanje⁴ (vidjeti npr. Vijeće Europe, 2013). Izvješće o nasilju u osnovnim školama⁵ pokazalo je kako se u ispitivanim školama najčešće uči o ravnopravnosti osoba koje pripadaju različitim religijama ili narodima, a najmanje se uči o ravnopravnosti osoba različitih seksualnih orijentacija i zaštiti prava osoba s posebnim potrebama.“

Također, predlažemo da se u nacrt Nacionalnog plana u dijelu koji donosi istraživanje o uključenosti roditelja i učenika pripadnika nacionalnih manjina u škole, uz primjere dobre prakse uključe i zaključci istraživanja koji govore o nedostacima u sustavu, kako bi kroz ciljeve i mjere iste mogli adresirati.

Vezano uz djecu migrante, koji su prepoznati kao posebno ranjiva skupina tekstem Nacionalnog plana, važno je osmisлити mjere pod ciljem 1. koje se odnose na njihovo sudjelovanje u obrazovnom sustavu, poput izrade materijala za nastavu za djecu kojima hrvatski nije materinji jezik i edukaciju nastavnika za rad s djecom kojima hrvatski nije materinji jezik. To je posebno važno jer se mjere predviđene Akcijskim planom za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine odnose samo na osobe kojima je međunarodna zaštita odobrena, a pravo na obrazovanje odnosi se i na djecu koja su u postupku traženja azila.

Također, predlažemo vraćanje dijela teksta: *„Također, u nejednak položaj određenu skupinu dovodi i neusklađena terminologija u propisima koji reguliraju sustav obrazovanja i tržište rada. Naime, koncept određivanja razine završenog obrazovanja koji poslodavci koriste nije usklađen s razinama obrazovanja iz Hrvatskog kvalifikacijskog okvira.“*

Nadalje, cilj 2. *„Izbjegavanje diskriminirajućih pojava u obrazovnom sustavu i promocija ljudskih prava i jednakopravnosti kroz obrazovni sustav“* ne ukazuje na postojeći problem prikazivanja pojedinih grupa na diskriminirajući način u obrazovnom sustavu ili činjenicu izostanka njihovog prikazivanja uopće, pa sukladno tome predlažemo formuliranje cilja na sljedeći način: *„Dokidanje diskriminirajućih sadržaja u obrazovnom sustavu i promocija ljudskih prava i jednakosti kroz obrazovni sustav.“*

U području 4.3 Socijalna skrb i obrazovanje predlažemo u formulaciju cilja 1. *„Osigurati dostupnost relevantnih podataka o raspoloživosti različitih socijalnih usluga za skupine*

¹ Npr. Godišnja izvješća o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, poglavlje 5. Područje obrazovanja

² Baranović, B., Doolan, K., Jugović, I. (2010). Jesu li udžbenici književnosti za osnovnoškolsko obrazovanje u Hrvatskoj rodno osjetljivi?, Sociologija i prostor, 187(2), 349-373, Istraživanje o rodni aspektima u udžbenicima prirode i društva, prirode i biologije za osnovnu školu, Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2013. godinu.

³ Istraživanje o rodni aspektima u udžbenicima vjeronauka i etike za osnovnu školu i srednju školu, Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2012. godinu

⁴ Baranović, B. (2011). Rodna (ne)ravnopravnost i diskriminacija u obrazovanju. U: Ž. Kamenov i B. Galić (ur.)

Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova.

zaštićene Zakonom o suzbijanju diskriminacije na području cijele države“ dodati riječi „te osigurati dostupnost usluga“. Naime, iako trenutno zaista postoji nedostatak ovih podataka, za pretpostaviti je kako se podaci ne prikupljaju bez svrhe, te je sukladno tome važno proširiti ovaj cilj na način da se definiraju daljnje radnje kada ovi podaci jednom budu dostupni, posebice imajući na umu da ovaj dokument donosi za razdoblje do 2022. godine.

U području 4.5 Uprava i pravosuđe, s obzirom da je donesen Zakona o procjeni učinaka propisa te će se u buduću raditi procjena učinka propisa na ljudska prava i diskriminaciju, predlažemo da se u području 4.5. unese tekst koji će ukazati na koji način će se ovo provoditi, kao i identificirati izazove u primjeni istog, a sukladno tome bilo bi dobro osmisliti i adekvatne mjere pod ciljem 3., poput primjerice donošenje Uredbe, donošenje Smjernica, edukaciju državnih službenika zaduženih za izradu procjene učinka o ljudskim pravima i slično.

Nadalje, predlažemo izraz „tijelima javne uprave“, u skladu s odredbama Zakona o općem upravnom postupku zamijeniti izrazom „javnopravna tijela“. Naime, izraz „javna uprava“ napušten je jer je, prema obrazloženju uz tekst čl.1. ZUP-a, pravnoteoretski i iskustveno odveć širok i neodređen.

U dijelu gdje se navodi da Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskoga rata i članova njihovih obitelji, propisuje obvezu davanja prednosti pod jednakim uvjetima pri zapošljavanju (osobama iz čl.35.st.1. toga Zakona), prije interpunkcijskog znaka dvotočka, predlažemo dodati tekst „i to sljedećim redoslijedom“. To je važno, jer poslodavci koji imaju obvezu primjenjivati odredbe spomenutog Zakona, ne mogu po svojoj volji odabrati komu će ukoliko se na oglas javi više kategorija osoba iz čl.35.st.1. Zakona, dati prednost pri zapošljavanju, već su dužni poštivati taksativno navedeni redoslijed osoba iz toga članka.

Nadalje, u dijelu koji se odnosi na zapošljavanje nacionalnih manjina, navodi se da je ukupan udio zaposlenih pripadnika nacionalnih manjina na dan 31.12.2013. bio 3,51%. S obzirom da su dostupni noviji podaci, predlažemo zamijeniti ovaj podatak s podatkom da je na dan 31.12.2016. udio zaposlenih pripadnika nacionalnih manjina bio 3,40%.

U području Javno informiranje i mediji predlažemo ukazati kako su sukladno Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina postaje radija i televizije na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini dužne proizvoditi i/ili emitirati emisije namijenjene informiranju pripadnika nacionalnih manjina na jezicima nacionalnih manjina, no Hrvatska radiotelevizija ne proizvodi emisiju/e koje bi obuhvatile sve jezike sukladno Europskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima.

Vezano uz nacrt Akcijskog plana, ukazujemo na upitnu mogućnost potpune i kvalitetne provedbe predviđenih mjera u 2017. godini, s obzirom da je već proteklo pet mjeseci predviđenih za njihovo provođenje.

U području Rada i zapošljavanja ističemo kako nije jasno kako će Hrvatski zavod za zapošljavanje provoditi mjeru 2.3 u odnosu na neke diskriminacijske osnove.

U području Obrazovanje, znanost i sport predlažemo nove mjere pod ciljem 1. koje se odnose na djecu migrante, a to su „Mjera 1.1. Izrada materijala za nastavu za djecu kojima hrvatski

nije materinji jezik“ i „Mjera 1.2 Edukacija nastavnika za rad s djecom kojima hrvatski nije materinji jezik“.

Kod mjere 1.2 Osigurati sredstva za stipendije studentima u nepovoljnom društveno-ekonomskom položaju, uključujući i mlade iz alternativnih sustava skrbi i mlade s invaliditetom, predlažemo dodati „i pravodobno isplatiti“.

Nadalje, predlažemo vraćanje ovih mjera: „Mjera 2.2. Upoznati članove Stručnog povjerenstva za prosudbu školskih udžbenika sa Zakonom o suzbijanju diskriminacije i Zakonom o ravnopravnosti spolova“, i „Mjera 2.3 Provesti analizu novih udžbenika za osnovne i srednje škole u odnosu na Zakon o suzbijanju diskriminacije“. Vezano uz mjeru 2.1. predlažemo istu preformulirati na način da se građanski odgoj i obrazovanje provode kao obavezni predmet.

Kod mjere 2.5 pojam „bullying“ predlažemo zamijeniti pojmom „vršnjačko nasilje“.

U području Uprava i pravosuđe, s obzirom na izazove u provedbi Zakona o suzbijanju diskriminacije, o čemu pišemo svake godine u našem godišnjem izvješću, predlažemo u cilj 2. vraćanje mjere „Treninzi za odvjetnike i pravne savjetnike o provedbi antidiskriminacijskog zakonodavnog okvira,“ kao i dodavanje policijskih službenika kao nove ciljane skupine edukacija.

Pod ciljem 3. predlažemo osmisliti mjere koje se odnose na provedbu Zakona o procjeni učinaka propisa, poput donošenje Uredbe, donošenje Smjernica, edukacije državnih službenika zaduženih za izradu procjene učinka o ljudskim pravima i diskriminaciji i sl.

U području Stanovanja, s obzirom da nacrt Nacionalnog plana prepoznaje probleme vezano uz temu stanovanja i uvjete stanovanja romske nacionalne manjine, predlažemo vraćanje mjera „Organizirati regionalne rasprave na temu problema stanovanja“ i „Pokrenuti raspravu o desegregaciji romskih naselja“.

U području Javno informiranje i mediji, s obzirom na prepoznate probleme u nacrtu Nacionalnog plana, predlažemo vraćanje mjere „Mjera 2.2. Povećati tematsku raznolikost programa i omogućiti medijski prostor za specifične teme, na primjer nasilje nad ženama, žene u ruralnim područjima, ravnopravnost spolova, djeca s teškoćama u razvoju, azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom, sadržaji za djecu, sadržaji na manjinskim jezicima, osobe s invaliditetom, seksualno nasilje, reproduktivno zdravlje, prostitucija, višestruka diskriminacija.“

Nadalje, u istom području, predlažemo novu mjeru „Proizvoditi i/ili emitirati emisije namijenjene informiranju pripadnika nacionalnih manjina na jezicima nacionalnih manjina na javnoj televiziji.“

S poštovanjem,

PUČKA PRAVOBRANITELJICA

Lora Vidović